

Bauman Fruzsina – Bóka Melinda – Ivánfi Miklós – Tarnai Eszter¹

Generációk találkozása²

Az általunk ismertetett kötet³ az MTA-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport programjának keretében született meg az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat tagjaként működő Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszéken.

A kötet Révész T. Mihály *Jubileumi köszöntőjével* kezdődik⁴ – hiszen a Jogtörténeti Értekezések sorozat 50. kötetéhez érkezett, ezzel félévszázados múltat tudva maga mögött. Az első kiadvány megjelenésétől kezdve kapunk betekintést a jogtudomány érdeklődési körének változásáról az évtizedek során, amellyel párhuzamosan a periodika is ki tudott teljesedni.⁵ A bevezetőt követően 36 tanulmány kerül terítékre a kötetben a Szerzők betűrendjében.

A. Gergely András két kiaknázatlan diszciplína, a jogi néprajz és a jogantropológia társadalomtudományokkal „*hiányzó kölcsönhatásairól*” ír. Betekintést kapunk a jogi néprajz meghatározási lehetőségeibe, rövid historiográfiai áttekintéssel, mivel a tudományág hazai fejlődése illeszkedik a nemzetközi trendekbe, mégis egyfajta útkeresés jellemzi.⁶ Antal Tamás a magyar és az angolszász esküdszékek 19. századi modelljét hasonlította össze, amely a szabadelvű államkoncepció részét képezte.⁷

Balogh Elemér egyházi bíraskodásról szóló írásában Európát jogföldrajzi szempontból északi és déli régiókra tagolta. A tanulmányban párhuzamba állítható az egyházmegyei fórum változása a rendiség átalakulásával.⁸ Balogh Judit a Csemegi-kódex reformterveiben a motívumok szerepén keresztül vizsgálta, hogy a német-osztrák-svájci joggyakorlat eredményeit hogyan igyekeztek átültetni a magyarországi igényekre.⁹ Bánkiné Molnár Erzsébet végrendeleti példákat is felhasználva mutatja be a jászkunok igen egyedi földhöz és az ösiséghez való viszonyát 1745 után.¹⁰ Bató Szilvia az 1843-as büntetőjogi javaslatcsomag anyagi jogi és eljárásjogi tervezeteinek vizsgálatára és annak Csatskó Imre által 1869-re elkészült átdolgozásával való összevetésére vállalkozott.¹¹ Beke-Martos Judit egy elfeledett (alkotmányos) dokumentum, az 1787-es *Northwest Ordinance* nyomába eredt, amely a független Amerikai Egyesült Államok megszületésében fontos szerepet töltött be – Ez határozott ugyanis az alapító államoktól északra fekvő területek államválasztási folyamatáról.¹² Bódiné Beliznai Kinga a bírói fegyelmi törvény kidolgozásában szerepet

¹ A szerzők mindannyian az ELTE BTK, Történelemtudományi Doktori Iskola, Modernkori Magyarország PhD Programjának hallgatói.

² Doi 10.59558/jesz.2024.1.83

³ Mezey Barna (szerk.): *Kölcsönhatások – Európa és Magyarország a jogtörténelem sodrásában*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2021, 361. o. ISBN 978-963-556-204-6

⁴ Révész T. Mihály: *Jubileumi köszöntő*. In Mezey Barna (szerk.): *Kölcsönhatások – Európa és Magyarország a jogtörténelem sodrásában*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2021, 9-14. o.

⁵ Uo. 9-14. o.

⁶ A. Gergely András: *A jogi néprajz és jogantropológia hatása a társadalomtudományokra*. In Mezey: i.m. 15-21. o.

⁷ Antal Tamás: *Párhuzamos intézmények az angol és a magyar esküdszék történetéből*. In Mezey: i.m. 22-31. o.

⁸ Balogh Elemér: *Az egyházi bíraskodás fő kérdései a középkori Európában*. In Mezey: i.m. 32-39. o.

⁹ Balogh Judit: *A motívumok szerepe a Csemegi-kódex reformterveiben – átvétel vagy önálló jogalkotás?* In Mezey: i.m. 40-51. o.

¹⁰ Bánkiné Molnár Erzsébet: *Örökösödési jog és gyakorlat a Jászkun kerületben 1745 után*. In Mezey: i.m. 52-61. o.

¹¹ Bató Szilvia: *“...azt néki büntethető cselekvényül betudni lehessen...” Adalékok Csatskó Imre tervezetének bűnösségi koncepciójához*. In Mezey: i.m. 62-69. o.

¹² Beke-Martos Judit: *Az elfeledett (alkotmányos) dokumentum – az 1787-es Northwest Ordinance*. In Mezey: i.m. 70-77. o.

játszó osztrák, porosz, német, olasz és francia szabályozást vizsgálta.¹³

Delacasse Krisztina a csalás és a hamisítás elhatárolási nehézségeivel foglalkozott a Csemegi-kódex megalkotásának folyamatában, különös tekintettel a német jogtudomány hatásaira, ahol szintén hasonló problémákkal szembesültek a kodifikátorok.¹⁴ Domaniczky Endre forráspublikációja egy izgalmas kordokumentum, amely az MTA-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoportjának történetéhez járul hozzá, segítségével betekintést nyerhetünk például az első kutatási témákba is.¹⁵ Frey Dóra tanulmányában a modern állampolgársági jog 20. századi változásait vizsgálta a külhoni magyarok esetében, nemzetközi kitekintéssel, amely rávilágít arra, hogy a hazai szabályozás nem egyedi jellegű.¹⁶

Gosztonyi Gergely szintén egy, a napjainkat is befolyásoló kérdéssel foglalkozott. Az Amerikai Egyesült Államok és az Európai Unió eltérő módon közelítette meg a kezdetektől fogva a közösségi médiát és az internetet, így a felelősség kérdése kapcsán is kétféle modell alakult ki a szabályozási folyamat során.¹⁷ Heil Kristóf Mihály a magyar borkereskedelem szabályozásának változásait mutatja be a 18–19. század fordulójától a reformkor elejéig. Írásában kitér arra, hogy Ausztria hogyan próbálta korlátozni a magyar exportot és miként viszonyultak a vármegyék a kérdéshez az operátumok vitája során.¹⁸

Homoki-Nagy Mária a Kállay nemzetség kaszaperegi pusztájának tulajdonjogán keresztül vette végig a magyar tulajdon- és birtokrendszer átalakulását az ősiség eltörlése után, különös tekintettel az osztatlan birtokok kezelésének továbbra is fennálló problémáira.¹⁹ Jany János az Európán kívüli világ jogi modernizációhoz való viszonyát vizsgálta, amely során kiderül, hogy a reformokra való hajlam a Távols-Kelettől a Közel-Keletig haladva csökken, ez pedig etatizmus mértékének változásával, valamint a vallás és a törzsiség erőteljes hatásaival van összefüggésben.²⁰

Karácsony András tanulmányában azt a kérdést vizsgálja meg több szempontból, hogy joguralom és jogállam fogalmi körei elméleti és gyakorlati szempontból milyen módon korlátozhatják a mindenkori szuverént.²¹ A joguralom eszmerendzere (rule of law) angol földön alakult ki, speciálisan egy írott alkotmánnyal nem rendelkező, ráadásul precedensjogra alapuló jogrendszert fenntartó államban. A jogállam (Rechtsstaat) fogalma ezzel szemben német föld szülőtte, és a felvilágosult abszolútizmus jogi gondolkodásában fogant meg.²² A szerző utal a szuverenitás fogalmának transzformációira is: az angol gondolkodásban a parlament, később a franciáknál a nép, majd a nemzet lett a főhatalom birtokosa. Karácsony András pontos definícióval is szolgál: „*a szuverenitás állami főhatalom egy terület (területi felségjog) és az ott élő népesség (személyi felségjog) felett, akik az állami főhatalomnak engedelmeskednek.*”²³ A 19. század végétől azonban a szuverenitás letéteményese egyre

¹³ Bódiné Beliznai Kinga: A bírói fegyelmi felelősség szabályozása a 19. századi Európában. In Mezey: i.m. 78-86. o.

¹⁴ Delacasse Krisztina: A csalás és hamisítás elhatárolási nehézségeinek előzményei a 19. századi magyar büntetőjogi kodifikáció fényében. In Mezey: i.m. 87-94. o.

¹⁵ Domaniczky Endre: Adalékok az MTA-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport történetéhez. In Mezey: i.m. 95-99. o.

¹⁶ Frey Dóra: Etnikum és állampolgárság összefüggése – a magyar szabályozás története nemzetközi kontextusban. In Mezey: i.m. 100-110. o.

¹⁷ Gosztonyi Gergely: A közösség média felelősségi kérdéseinek korai szabályozása az Amerikai Egyesült Államokban és az Európai Unióban. In Mezey: i.m. 111-119. o.

¹⁸ Heil Kristóf Mihály: Adalékok a magyar borkereskedelem történetéhez. Törvényjavaslatok és tervezetek a 18–19. század fordulóján és a reformkor elején. In Mezey: i.m. 120-129. o.

¹⁹ Homoki-Nagy Mária: A nemesi magánjog szabályainak tovább élése a neoabszolútizmus idején. In Mezey: i.m. 130-140. o.

²⁰ Jany János: René David Etiópiában, avagy a jogi modernizáció eltérő mintái. In Mezey: i.m. 141-148. o.

²¹ Karácsony András: Szuverenitás – jogállam – joguralom. In Mezey i.m. 149-158. o.

²² Uo. 149-151 o.

²³ Uo. 153. o.

inkább az állam, amely bizonyos elszemélytelenedési tendenciákat is magában hordozott. Karácsony András felhívja a figyelmet, hogy e tendenciákat – illetve a szuverenitás problematikáját – a 20. század első évtizedeiben nem kisebb szaktekintélyek elemezték, mint Hans Kelsen vagy Carl Schmitt, ugyanakkor a témakör az elmúlt évtizedekben marginalizálódott. A szerző bemutatja, hogy az Európai Unió szinte egyik alapdokumentuma sem tartalmaz lényegi utalást a szuverenitás fogalmára.²⁴ Ugyanakkor ez a kérdéskör napjainkra egyre fontosabb, hiszen akár a Nagy-Britannia európai uniós tagságának megszűnése, akár a tömeges illegális bevándorlás olyan kérdésköröket hozott felszínre, amelyek az egyes tagállamok szuverenitásának kérdéskörét fokozottan érintik.²⁵

Képes György tanulmányában a magyar kereskedelmi jog kialakulását mutatja be az 1700-as évek elejétől az 1792. évi országgyűlésig. Írásának komoly erénye, hogy a magyar jogfejlődést az osztrák jogfejlődés kontextusában mutatja be.²⁶ A tanulmány első része ismerteti az 1723. évi 53. tc.-et, amely az első kereskedelmi jogi jellegű törvény, majd bemutatja az osztrák váltójogi szabályozást, illetve az annak Magyarországra történő adaptálhatóságáról vallott korabeli elképzeléseket.²⁷ A tanulmány második része Mária Terézia uralkodásának utolsó éveitől I. Ferenc trónra lépésének évéig, 1792-ig mutatja be a magyar kereskedelmi jog fejlődését, melynek eredménye az 1792. évi 17. tc. lett, amely Képes György szerint sok szempontból előrevetítette a későbbi jogfejlődés irányait is.²⁸

Képesy Imre tanulmánya az 1861-es Ideiglenes Törvénykezési Szabályzat megszületésének előtörténetére koncentrál, bemutatva azt az eddig kevésbé tanulmányozott időszakot, amely már a javaslatokat megfogalmazó Országbírói Értekezlet üléseinek lezárása után, de még azok törvényhozás elé terjesztése előtt történt. A szerző elsősorban Szogyény-Marich László országbíró emlékirataira támaszkodva mutatja be, milyen viták övezték a javaslatokat a császári udvarban.²⁹

Lehotay Veronika tanulmánya³⁰ a magyar jogtörténet két világháború közötti periódusát vizsgálja, kifejezetten a büntetőjogra koncentrálva. A szerző a magyar tudományosságban tradicionálisan meghatározó német szellemi hatásokat veszi górcső alá. A tanulmány első részében megismerkedhetünk a Harmadik Birodalom büntetőjogának jellegzetességeivel, amely – mint a náci Németország teljes jogrendszere – radikálisan szakított a 19. századi német liberális jogfelfogással.³¹ A tanulmány második része a magyar jogrendszerre gyakorolt német hatásokat elemzi, mely területen 1920 után szintén érvényesült egyfajta antiliberális irányú fordulat. A büntetőjog területén az ún. zsidótörvények kapcsán érhető tetten a legkomolyabb német hatás, ugyanakkor a magyar jogtudósok többsége a náci jogfelfogástól komoly távolságot tartott.³²

Máthé Gábor tanulmánya³³ átfogó jogtörténeti tabló, amely kitér a jogfejlődés fontosabb szakaszaira, fordulópontjaira, melyek közül a francia forradalom generálta változások, illetve a nemzetállamok színre lépése döntő hatású, hiszen ekkor született meg a hatalommegosztás intézményrendszere.³⁴ A szerző meggyőzően érvel amellett, hogy nemzeti

²⁴ Uo. 155-156. o.

²⁵ Uo. 156-158. o.

²⁶ Képes György: A magyar kereskedelmi jogi kodifikáció előtörténete 1792-ig. In Mezey: i.m. 159-166. o.

²⁷ Uo. 160-163. o.

²⁸ Uo. 163-166. o.

²⁹ Képesy Imre: Az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok elfogadásának egy elfeledett mozzanata. In Mezey: i.m. 159-166. o.

³⁰ Lehotay Veronika: Példa vagy ellenpélda? Német hatások a két világháború közötti magyar büntetőjogra. In Mezey: i.m. 175-183. o.

³¹ Uo. 176-177. o.

³² Uo. 178-183. o.

³³ Máthé Gábor: A jogtörténetről. In Mezey: i.m. 184-192. o.

³⁴ Uo. 187. o.

és nemzetközi jog szervesen kapcsolódó terrénumok, melyeket összefüggéseikben lehet megnyugtatóan vizsgálni. Az alapos tanulmányhoz csupán egy szerkesztési megjegyzés kívánkozik: a terjedelmesebb német nyelvű idézeteket érdemes lett volna magyar fordításban is közölni, mely megkönnyítette volna a németül nem tudó olvasók helyzetét.

Megyeri-Pálffy Zoltán tanulmánya³⁵ első részében bemutatja a polgári anyakönyvezés kialakulását Magyarországon, melyben a legfontosabb fordulópontot a Wekerle Sándor vezette kormány 1895-ös törvénye jelentette, megteremtve az egységes polgári anyakönyvezés rendszerét.³⁶ A tanulmány kitér a törvény végrehajtásához kapcsolódó egyes lépésekre,³⁷ valamint az anyakönyvi hivatalok kialakítására, melyek a kortárs építészetre is hatást gyakoroltak, hiszen az anyakönyvezés reprezentatív belső terei ekkor alakultak ki, sok esetben az új városházák megszületésével párhuzamosan.³⁸

Mezey Barna tanulmánya az 1843-1844-es országgyűlés kerületi üléseinek büntetőügyi munkásságát vizsgálja meg, betekintést engedve abba a polémiába, amelynek középpontjában a liberális elveknek jobban megfelelő, korszerűbb büntönviszonyok kialakítása állt, mely új rendszer kiépítése azonban nagyon magas költségekkel volt csak kivitelezhető.³⁹ A szerző bemutatja az országgyűlés 18. századi előzményekre visszanyúló kerületi üléseket, amelyek idővel döntés-előkészítési fórumokká váltak. A büntönrendszerről szóló vitában fontos szerepet játszott Szemere Bertalan későbbi miniszterelnök, aki a téma komoly szakértőjének számított.⁴⁰ Miután döntöttek a magányrendszerű büntönrendszer mellett, a testület a kerületi büntönök kérdéskörében is állást foglalt, mégpedig a tíz kerületi büntön felállítása mellett.⁴¹ Ennél bonyolultabb volt a finanszírozás kérdése, hiszen a várhatóan nagy – de pontosan nem kalkulálható – költségekről is döntenet kellett: végül is a nemesek és nem-nemesek által, azaz a közteherviselés alapján való finanszírozásról született döntés.⁴² Mezey Barna alapos tanulmánya kitér a szakmai tájékozottság kérdéskörére, bemutatja a javaslat részletes vitáját, továbbá a büntönök funkciója feletti vitát, a javítás és nevelés, civilek, lelkészek, orvosok büntönbeli jelenlétének kérdéskörét, végül az igazgatás kérdéseit.⁴³

Nagy Janka Teodóra három forráscsoporton keresztül mutatja be az oszétok jogszokásait, azoknak alakulását a középkortól kezdődően egészen a 20. század végéig. A tanulmány olvasása során tájékozódhatunk arról, hogy az orosz területen élő népcsoporton belül milyen hierarchia uralkodott, a gyermeknevelésben milyen normarendszert követtek vagy milyen alapvető köteleességeik voltak. A szerző a tanulmány végén, egy 15 pontból álló forrást is megosztott, mely a mai napig „zsinórmérték”.⁴⁴ Nagy Noémi a 19. századi Ausztria világába vezeti el az olvasót, ahol a nemzetiségek nyelvhasználatát és oktatását vizsgálta négy tartományra bontva (Cseh- Morvaország, Galícia, Bukovina). A tanulmány a birodalomban élő nemzetiségek oktatásában használt nyelvhasználatára világít rá, bemutatva a különböző megoldási lehetőségeket, mint például az egynyelvű oktatás bevezetését. A tanulmányból kiderül, hogy a dualizmus korában a nemzetiségi egyenjogúság értelmezése többféleképpen nyilvánult meg.⁴⁵

³⁵ Megyeri-Pálffy Zoltán: Anyakönyvezés térben és időben: az állami anyakönyvezés bevezetése és építészeti hatásai a dualizmus korában. In Mezey: i.m. 193-204. o.

³⁶ Uo. 194-199. o.

³⁷ Uo. 199-201. o.

³⁸ Uo. 201-204. o.

³⁹ Mezey Barna: „Liberális szó illiberális tettek mellett elenyészik” – A büntönügyi javaslat az 1843-1844. évi In Mezey: i.m. 205-219. o.

⁴⁰ Uo. 205-209. o.

⁴¹ Uo. 210. o.

⁴² Uo. 210-213. o.

⁴³ Uo. 213-218. o.

⁴⁴ Nagy Janka Teodóra: Az európai jogszokáskutatás kultúrtörténeti mintázatai és kaukázusi kapcsolatai: az oszét „élő és gyakorolt jogszokásokról” (Forrásközlés: az alán [oszét] etikai kódex). In Mezey: i.m. 220-236. o.

⁴⁵ Nagy Noémi: A nemzetiségi egyenjogúság színe és fonákja a ciszlajtán koronartományok oktatási

Pálvölgyi Balázs a kivándorlás kérdésével foglalkozott írásában, melyet az 1832-es pátenz vizsgálatával kezdett és az Osztrák- Magyar Monarchia utolsó időszakával zár (1913). A szerző rávilágít arra, hogy milyen hátrányai (katonai, gazdasági) voltak a kivándorlásnak, tovább a kivándorlás szabályozásának alakulásáról is beszámol. A kivándorlás szabályozásának kérdése végig kísérte a dualizmus korszakát, érdemi megállapodás azonban nem született a kérdésben.⁴⁶ Pandula Attila az epitáfiumcímereket vizsgálatával foglalkozott, melyek eddig nem igen képezték történeti vizsgálatok tárgyát, holott igen széles forrásbázissal rendelkeznek. A szerző Pálffy Pál nádor (1590- 1653) mortuáriumát vizsgálta, mely során a címeren megjelenő alakok/ motívumok/ színek szimbolikus jelentését mutatta be. A tanulmány végén egy kép is szerepel, mely a könnyebb tájékozódásban segíti az olvasót.⁴⁷ Pap András László tanulmánya egy rövidített változata a *Jogtörténeti Szemlébe* írt, három: az 1868-as, az 1993-as és a 2011-es nemzetiségi-, illetve kisebbségi törvényben a célcsoportok (azaz a nemzeti[ségi] és etnikai csoportok és tagjai) koncepcionalizálását vizsgáló tanulmánynak. Munkájában a szerző arra keresi a választ, hogy a jogszabály(ok) a legkézenfekvőbb hazai és nemzetközi szabályozási konstrukciók összefüggésében mennyiben autonóm(ok)- vagy modellkövető(ek). Írása jól tagolt, a kérdéskört világos, átlátható alfejezetekre tagolta, melyek segítenek a megértésben.⁴⁸

Pétervári Máté a csődtörvények vizsgálatával foglalkozott, írásában először az 1840-es csődtörvényt mutatja be, majd ezt követően a második csődtörvényt elemzi. A tanulmány írója részletesen beszámol milyen kérdéseket vetettek fel a csődtörvény elkészítésekor, kik vettek aktívan részt megszületésekor és milyen példák alapján igyekeztek egy átfogó jogszabályt megalkotni.⁴⁹ Petrasovszky Anna tanulmánya révén betekintést kaphatunk a természetjog rendszerébe. A természetjog elismeri az alattvalókat megillető *ius resistendit*, azaz az ellenállás jogát, amelyet az alattvalók - figyelembe véve a fokozatosság és az arányosság elvét - a nem törvényeknek alávetetten uralkodó végrehajtó hatalommal szemben érvényesíthetnek. A megfelelő jogi eszköz megválasztásakor azonban figyelemmel kell lenni a jogérvényesítés formájára, a sérelem jellegére, a sérelemmel érintett jog természetére, valamint az esetleges kimentő körülményekre is. Ezek alapján az ellenállás jogának eszközei a polgári engedetlenségtől a fegyveres erőszakig terjedő skálán helyezkednek el, azonban az utóbbira csak kivételes zsarnokság elleni fellépés esetén kerülhet sor.⁵⁰

Rigó Balázs tanulmányát a *Liber Vagatorum* (Csavargók könyve) 1509 után született német nyelvű mű bemutatásával indítja. Írásában olyan kérdésekre keresi a választ, mint: mi lehet a *Liber Vagatorum* valóságalapja? Milyen kapcsolatban állt azzal a társadalommal és környezettel, amelyet szándékában állt leírni? Későbbiekben értekezik a mű keletkezéséről, háttéréről, részletes betekintést nyújt egyes fejezetekbe, értekezését összeszedett és világos összegzéssel zárja, ahol megállapítja a szerző, hogy egyszerre két eltérő értelmezése van a *Liber Vagatorum*-nak, hisz szól egyszer a szegényekről és koldusokról, de ennél fontosabb a benne megjelenő társadalomkritika, mely egy reformációért kiállt.⁵¹

Szabó István a történeti alkotmány 21. századi szerepéről értekezik, hogy az beleilleszkedik-e az alkotmányos identitásba. Három ehhez kapcsolódó problémát érint a mű

rendszereiben. In Mezey: i.m. 237-245. o.

⁴⁶ Pálvölgyi Balázs: Divergencia vagy aszinkronitás? A kivándorlás osztrák és magyar szabályozásának útjai, 1867–1914. In Mezey: i.m. 246-253. o.

⁴⁷ Pandula Attila: Pálffy Pál (IV.) nádor mortuáriuma. In Mezey: i.m. 254-259. o.

⁴⁸ Pap András László: „Nemzetiségi” és „kisebbségi” fogalmi konstrukciók az 1868. évi XLIV. törvényben. In Mezey: i.m. 260-270. o.

⁴⁹ Pétervári Máté: A kereskedelmi csőd a második magyar csődtörvényben. In Mezey: i.m. 271-281. o.

⁵⁰ Petrasovszky Anna: A *ius resistendi*, az ellenállás jogának megítélése a 19. századi természetjogi magyar jogirodalomban. In Mezey: i.m. 282-292. o.

⁵¹ Rigó Balázs: A *Liber Vagatorum* és a világi szegényügyi igazgatás kezdetei Strasbourgban (1509-1523) – Szatira a koldulásról a reformáció előestéjén. In Mezey: i.m. 293-300. o.

szerzője; a történeti alkotmány flexibilitását, a jogfolytonosság kérdéskörét, illetve, hogy létezhet-e a történeti és kartális alkotmány párhuzamosan.⁵² Szabó Szilárd Osztrák–Magyar Monarchiáról szóló írásában bemutatja a korabeli felvetést, mely szerint a Habsburg-dinasztia császári cím felvételével együtt egy egységes államot (*Gesamtstaat*) is létrehozott. Részletesen kifejti, hogy az „*Österreich*” kifejezés egyáltalán nem változtatta meg, de még csak nem is érintette a dinasztia uralma alatt álló királyságoknak, fejedelemségeknek és tartományoknak az alkotmányát, előjogait vagy viszonyait. A megnevezés körüli nehézségeket a kiegészítés kontextusába emelve ismerteti az író.⁵³

Szépvolgyi Enikő az állami gyermekmenhelyek létrehozásához vezető hosszadalmas utat ismerteti, melyeknek kiemelt szerepük volt az állami gyermekvédelem történetében, mire elért egy olyan pontot, ahol az elhagyott gyermekekre vonatkozó jogi szabályozás a gyermekek védelmét helyezte előtérbe. Részletes fogalommeghatározása könnyebbé teszi az értelmezést, kik számítottak az adott korban elhagyott gyermekeknek vagy mi a pontos meghatározása az állami gyermekmenhelyeknek.⁵⁴

Varga Csaba a jog és más tudományágak szoros kapcsolatáról ír, a jogot minden tudomány csak a saját körében és módszertanában tudja megközelíteni. A jog megközelítésének és feldolgozásának nehézségeit taglalja, maga a jog úgy formálódik és alakul, hogy ki és milyen környezetben alkalmazza, illetve, hogy értelmezi és mit akar vele elérni. Felvetődik a kérdés milyen befolyással bír az ember, mint a jog megalkotója és gyakorlója.⁵⁵

Veress Emőd a szovjet típusú diktatúrák államosításainak értelmezésén keresztül, hívja fel a figyelmet arra, hogy újra kell gondolni az államosítás korabeli jogi elméleteit, hogy megértsük azok valódi természetét. Az államosítás alkotmányos és törvényes alapjait Románia és Magyarország példáján keresztül mutatja be. Rávilágít, hogy miért érdemes fenntartásokkal kezelni olyan jogi valóságnak vélt tényeket, melyeket ideológiák alakítottak.⁵⁶

Zinner Tibor a Magyar Nemzeti Levéltár Országos levéltára (MNL OL) – XIX – E – 1 – q – 230/1958. jelzett alatt őrzött az Igazságügyminisztérium (I.M.) egyes dolgozói ellen indított fegyelmi eljárásáról szóló iratanyagába nyújt betekintést. A forradalmi bizottság tagjaival szemben felállított fegyelmi bizottság felépítésére és tagjainak bemutatására is kiterjed a tanulmány egésze. A kádári megtorlás részletes bemutatása ifj. dr. Tóth Aladár sorsán keresztül, akit ártatlanul hurcoltak meg és derékba törték a bírói pályafutását, ami vele történt hűen tükrözi a Kádár-korszak túlkapásait.⁵⁷

A kötet végén az 1971-től napjainkig megjelent Jogtörténeti Értekezések sorozatban megjelent bibliográfiája kapott helyet. A 49 tételből álló összeállítás nem csak a további tájékozódásban igazítja el az olvasót, hanem jól prezentálja az eddigi kutatások sokszínűségét és a változó jogtörténeti diskurzusokat.

⁵² Szabó István: Néhány vitapont a történeti alkotmány hatályos közjogunkba történő elhelyezéséről. In Mezey: i.m. 301-308. o.

⁵³ Szabó Szilárd: Az Osztrák–Magyar Monarchia fogalom előzményei, kialakulása és jelentése. In Mezey: i.m. 309-315. o.

⁵⁴ Szépvolgyi Enikő: Gondolatok az állami gyermekvédelemről szóló törvények 120. évfordulójára. In Mezey: i.m. 316-323. o.

⁵⁵ Varga Csaba: A jog, mint elméleti és történeti kutatások tárgya. In Mezey: i.m. 324-331. o.

⁵⁶ Veress Emőd: A szovjet típusú diktatúrák államosításai Kelet-Közép-Európában: értelmezési keretek. In Mezey: i.m. 332-350. o.

⁵⁷ Zinner Tibor: Adalékok az igazságügyi tárca fegyelmi bizottságának történetéhez, 1957-1962. In Mezey: i.m. 351-358. o.